

NONASP MEDIEVAL

Alta Edat Mitjana (Sigles VIII-XI) Manolo Freixa Bondia

Els àrabs

Els primers àrabs van arribar en els anys 713-714 guiats per Tariq ibn Ziyad. Van entrar pel Sud, ocupant el Baix Ebre, el Montsià, la Terra Alta i la zona del Matarranya i Algars. Uns anys més tard, Musa ibn Nusayr va fer una segona incursió des de Saragossa. S'estableixen les tribus berbers dels hawwara en Fava-

Tariq ibn Ziyad

ra i dels Miknasa a Mequinensa

Durant l'època musulmana aquesta zona va pertànyer a la Taifa de Tortosa. Les zones rurals no van ser ocupades del tot i els conqueridors es van conformar amb exigir el pagament dels tributs. La població àrab no va ser molt abundant a causa de la poca existència de terres de regadiu o amb possibilitats de ser-ho.

La invasió musulmana va comportar immediatament uns canvis importants: una nova religió (l'islam), una nova ordenació política i social, i un canvi en la possessió de les propietats.

Incrementar considerablement la superfície de regadiu amb la construcció de sèquies i sínies (Vall de Batea). Les eines i estris que utilitzaven eren molt senzills i primitius. L'arada era del vell tipus romà, sense rodes, amb rella en forma de fletxa, de ferro. Per la resta de feines del camp es feien servir diversos tipus de aixades. Per a la sega s'utilitzaven les falçs i dalles. Després de la sega venia la batuda, que es feia

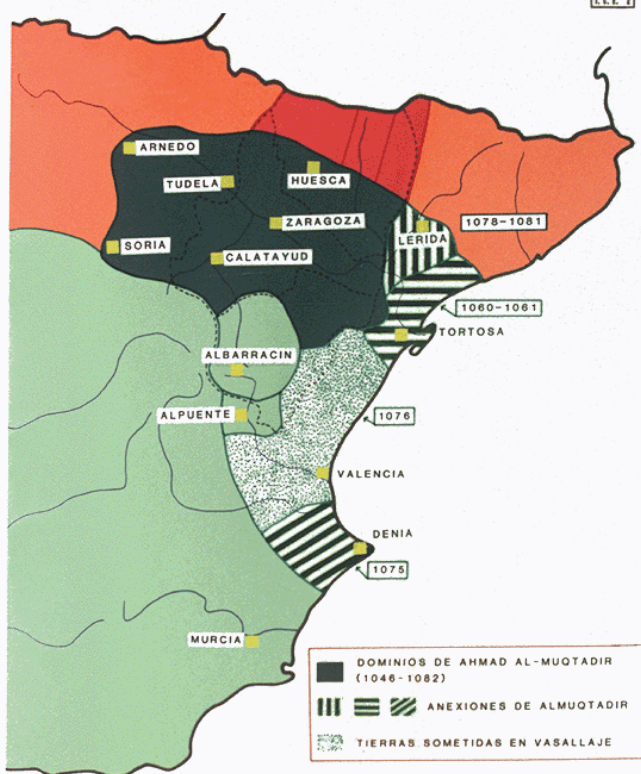
amb una llarga vara articulada, amb la qual es donava cops al blat estès a l'era per separar el gra. Les eres estaven situades prop de les cases de labor; les garbes es portarien dels camps a les eres i un cop separat el gra s'emmagatzemaria en graners abans de moldre-ho. La molta s'efectuava en molins, generalment hidràulics, que eren coneguts des d'època romana.

Els masos eren edificis aïllats on vivien les famílies camperoles i on es guardava el bestiar. Els camps de secà envoltaven les edificacions. Es construïen al peu d'una roca, que es feia servir de paret de fons. Les parets de les cases eren murs gruixuts de pedra seca (de 60 a 80 cm), amb la pedra poc treballada. Tancava la construcció el mur de la façana, normalment a la banda sud, on s'obria la porta. Les cases eren de sostre baix (uns dos metres) i la seva superfície no solia passar dels 45 metres quadrats. Tenien una habitació, on feien foc, ja que el sòl era de terra.

La mortalitat infantil era altíssima. Les perspectives de vida eren d'uns quaranta anys de mitjana. Eren enterrats en els cementiris, en senzilles fosses, que donen el nom de "fossars" a aquests llocs. Els enterraments eren molt simples. Embolicats en sudaris que els cobrien completament lligats al cos amb bandes de tela, els cadàvers eren enterrats en sarcòfags llaurats en grans blocs de pedra o en tombes fetes en la mateixa roca i es tapaven amb una enorme llosa. Existien cementiris per moros i jueus, separats entre si i dels cementiris cristians.

L'octubre del 2000, Plácido Juncar Tena descobreix a la seva finca de Ribers després d'una riuada al Algars i Matarranya l'existència de restes de tres tombes de lloses (pedres llises). Per a la excavació de la primera tomba es va delimitar un tast al camp superior i se'n va anar traient terra fins a una profunditat de 120cm, quedant a la vista la coberta de la tomba consistent en sis lloses horitzontals de calcarenita (roca local), col·locades en sec sobre lloses verticals del mateix material, que delimitaven la tomba. A la capçalera de la tomba hi havia una pedra de 15 cm d'alçada per 25 cm d'amplada. La longitud màxima de la coberta era de 236 cm i l'amplada màxima de 75 cm. En retirar la coberta es van observar restes humanes. Es tractaria d'un home de complexió forta, d'180-190 cm d'alçada i amb una edat compresa entre els 55 i 65 anys. Entre els processos degeneratius naturals va poder patir artrosi en columna vertebral i espatlles, així com mobilitat reduïda en cama dreta per fractura i artrosi al genoll. La segona tomba es trobava buida i en la tercera, destruïda a terra, es van trobar restes hu-

LA TAIFA ZARAGOZANA DE AL-MUQTADIR (1046-1082)

manes pertanyent a dos individus, un d'ells se suposa que correspondria al inhumat a la tomba segona. Un d'ells un home d'entre 25 i 55 anys, afectat en vida per diverses infeccions que van acabar perforant la geniva; i l'altre correspondria a una inhumació infantil d'entre 9 i 11 anys.

Segons l'equip d'arqueòlegs de la Direcció General de Patrimoni Cultural del Govern d'Aragó es tractaria d'una necròpolis medieval datada entre els segles XI i XIV després de Crist, no descartant l'existència de més tombes.

Els cultius bàsics del poble àrab eren el blat, vi i oli. El gra era la base de la seva alimentació, per això abundaven els camps de blat, ordi, sègol i civada. La producció de vi també va ser molt considerable tot i la prohibició de l'Alcorà. L'oli era un producte de consum diari i un dels més explotats. Els molins d'oli podien ser moguts per energia hidràulica però també per tracció animal. Les moles d'aquests molins tenien forma de cons que giraven sobre una plataforma de pedra d'on traspuava l'oli als recipients que ho esperaven, generalment càntrics o àmfores.

També van fomentar altres arbres fruiters com les pomes, avellanes silvestres, figueres, ametllers, cirerers, pereres, magraners, nespres, albercoquers, etc. Entre els productes d'horta trobem les mongetes, els pèsols, els enciams, els naps, els melons i les síndries. Es conreava a més el cotó, el lli, el cànem (paper), l'espart (calçat), el safrà (condiment i colorant en la indústria tèxtil), la morera per a l'alimentació dels cucs de seda, etc. Però fer d'agricultor no era suficient. Havien de fer també de caçadors (conill, llebre, senglar

...) i de recol·lectors (bolets, tòfones, pinyes, nespres, avellanes...). Una altra font d'aliments eren els rius, on abundaven les truites i les anguiles.

També hi havia els animals domèstics: gallines, pollastres, ànecs, conills i sobretot porcs. Com que els aliments que obtenien del camp eren escassos i sovint les males collites se succeïen, s'estenien malalties terribles com la pesta, que provocaven grans mortaldats.

La carn només podia conservar salada o fumada i havia de menjar-se cuita o rostida. El pa havia de ser barrejat de diversos cereals especialment blat i mill. El formatge es cita en documents des de l'any mil. La mel era utilitzada per endolcir. Els únics condiments esmentats són el comí, l'orenga, el pebre i la sal que era un article de primera necessitat, per a alimentació d'homes i bestiar i per a conservació de la carn. El sucre comença a ser portat avançat el segle XII, de terres valencianes o d'Almeria, llavors encara islàmiques. L'all i la ceba eren condiments de producció local.

Estaven especialitzats en la fabricació de teixits de lli, llana, cotó i seda, tapissos, treball de la fusta, cuir, metalls, ivori, vidre, ceràmica, pergami i paper. Els oficis més freqüents eren sastres i venedors de teles, sabaters, carnisers, venedors de productes alimentaris, mercaders d'esclaus i terrissaires.

L'emplaçament del poble de Nonasp venia imposat per diferents exigències: proximitat als cultius, i aprofitar l'elevació del terreny per a la defensa. Aquest afany de seguretat i protecció fer que les cases s'agru-

Tombes en Ribers

paran al voltant del castell que ocupava el punt culminant del paratge. Les cases es van agrupar tornant cap a l'exterior dels murs sense finestres. Les parets posteriors dels edificis constituïen una mena de muralla en la qual es penetrava només per dos o tres arcs oberts a través de les cases i que es podien tancar amb portes.

El castell àrab de Nonasp ocupava l'extrem

occidental de l'edifici actual. Es tractava d'un torreó de defensa emmerletat que algun destacament militar musulmà hagués construït per controlar aquesta zona.

Tombes en Ribers

Com altres castells de la frontera seria una torre dividida en plantes. La defensa es garantia mitjançant ca-

dafals o balcons que sobresortien de la paret, des dels quals es podia llançar pedres, fletxes i tota mena de projectils als assaltants. La planta baixa estava destinada a magatzem, no existien obertures, excepte espitlleres. La planta alçada estava destinada a habitatges, en ella s'obrien finestres dobles (es conserva únicament una petita finestra romànica de mig punt molt deteriorada) perquè entrés la llum i l'aire. En els buits del mur es disposaven seients de pedra. El fred era el principal enemic d'aquests habitatges. Les plantes es comunicaven entre si mitjançant escales de fusta.

El primer recinte emmurallat, estava format, per la resta de l'actual edifici, a l'interior es troba un aljub d'uns tres metres de diàmetre, tallat en la pedra sorrenca per recollir l'aigua de pluja o de neu. El segon recinte defensiu el completaven el mur de contenció existent al carrer Huche, l'escarpat natural sobre el riu i un sector emmurallat a la Mola, del qual no es conserven vestigis.